

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет музичного мистецтва
Кафедра музикознавства, фольклору та музичної освіти

ДЕРІЙ КАТЕРИНА ОЛЕГІВНА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ОБРЯДОВА ПІСЕННІСТЬ СТАРОСИНЯВЩИНИ У
КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПОДІЛЛЯ

на здобуття освітнього ступеню «Магістр»
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Науковий керівник – Заслужений діяч мистецтв України,
доцент

Раїса Володимирівна Цапун

УДК [78:398(477.43)]:008(477.43/.44)

Дерій К. О. «Обрядова пісенність Старосинявщини у контексті традиційної культури Поділля»: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» / [наук. кер. – доцент Р. В. Цапун]. Рівне: РДГУ, 2024. 89 с.

На основі новоздобутих музично-етнографічних матеріалів у загальних рисах охарактеризовано традиційне народнопісенне мистецтво одного з малодосліджених адміністративних районів території Поділля – Старосинявщини. Висвітлено етнографічні особливості календарних та родинних обрядових циклів.

У додатках вперше подано та проаналізовано зразки народних пісень, записаних автором упродовж 2018-2024 рр. у селах досліджуваного району, а також вміщено систематичні покажчики, фотоілюстрації та мапи місцевості.

Рецензент:

Дзвінка Роман Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти факультету музичного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету.

ПЛАН

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ	
1.1. Географічно-історична довідка.....	8
1.2. Господарство та матеріальна культура.....	16
РОЗДІЛ 2. КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВА ТВОРЧІСТЬ	
2.1. Зима.....	21
2.2. Весна.....	25
2.3. Літо.....	28
РОЗДІЛ 3. РОДИННО-ОБРЯДОВА ТВОРЧІСТЬ	
3.1. Хрестини.....	29
3.2. Весілля. Похорон.....	33
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	
Додаток А. Транскрипції пісень.....	53
Додаток Б. Примітки до творів.....	76
Додаток В. Етномузикознавчий аналіз творів.....	78
Додаток Г. Фотоілюстрації.....	81
Додаток Е. Мапи місцевості.....	89

ВСТУП

У кожному регіоні нашої країни збереглися самобутні традиції народного співу, а також накопичилися унікальні звичаї та обряди, які зараз особливо заслуговують на пильну увагу фольклористів з огляду на їх високу культурну цінність.

Подільський край і донині привертає увагу науковців, музикознавців, культурологів завдяки багатству своєї традиційної духовної і матеріальної культури. Невід'ємною складовою духовної культури є народнопісенна творчість, у якій відображено весь життєвий цикл мешканців досліджуваного регіону. Вагому роль у процесі повноцінного вивчення пісенного фольклору Старосинявщини покликаний відіграти вміщений у магістерській роботі музично-етнографічний матеріал та його загальна характеристика. Цим самим продовжено актуальний на сьогодні напрям регіональних етнологічних досліджень, основи якого заклали у своїй роботі П. Чубинський, В. Шухевич, В. Гнатюк, Ф. Колесса, В. Гошовський, О. Смоляк та ін.

Актуальність теми обумовлена недостатньою дослідженістю території Старосинявщини, зокрема її народнопісенної культури, а саме обрядового виконавства.

Сьогодні вкрай мало музично-етнографічних праць, присвячених саме народновокальній культурі досліджуваного регіону. Окремі згадки або ж поодинокі зразки народних пісень вміщені у фольклорних збірниках та наукових статтях, однак, дослідження традиційного народного пісенного мистецтва Хмельницького Поділля, зокрема окремих адміністративних одиниць, на сьогодні є все ж маловивченою ланкою музичної фольклористики, що підкреслює нагальну необхідність якнайповнішого вивчення звичаїв, традицій, обрядів даної території.

Зв'язок кваліфікаційної роботи з науковою темою, планами або програмою кафедри. Магістерська робота виконана як складова частина

комплексної наукової теми кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти Рівненського державного гуманітарного університету «Етномузична культура Західної України». Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри музичного фольклору (протокол № 9 від 13.09.2023 р.).

Мета пропонованої роботи полягає в описі народнопісенної культури, зокрема календарної та родинно-обрядової творчості Старосинявської територіальної громади Хмельницької області.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- здійснити експедиційно-польові обстеження пісенної спадщини, користуючись спеціальним тематичним питальником;
- опрацювати друковану літературу, що прямо чи опосередковано стосується обраної теми;
- із зібраного матеріалу відібрати кращі для досліджуваного середовища зразки обрядового виконавства та транскрибувати їх на морфологічному рівні;
- визначити жанрову структуру пісенного репертуару;
- на основі зібраних матеріалів, архівних та літературних джерел охарактеризувати обрядові дійства, що побутували у середовищі;
- транскрибувати народнопісенні зразки та здійснити їх аналіз;

Об'єктом дослідження є народнопісенна обрядова культура Старосинявщини.

Предметом – пісенні зразки, записані у селах Старосинявської територіальної громади Хмельницької області.

Методи наукового дослідження. Під час підготовки магістерського дослідження найчастіше використовувались методи *опитування* та *спостереження*, завдяки яким було здійснено *верифікацію* отриманої в експедиціях інформації; також використовувався *компаративний* метод, за допомогою якого певний науковий об'єкт (твір, жанр, виконавство, традиція) розглядався в порівнянні з іншими локальними, сусідніми культурними проявами; *когнітивний*, на підставі якого дослідження

специфіки старосинявської народнопісенної творчості здійснювалося з урахуванням знань і уявлень самих носіїв традиції про своє мистецтво; *історико-типологічний, мелотипологічний*.

Джерельною базою дослідження слугують власні експедиційні записи народнопісенної творчості Старосинявщини, здійсненні протягом 2018-2024 рр. Упродовж цього часу було здійснено п'ять фольклористичних експедицій у сс. Олексіївка, Пилява, Миколаївка, Буглаї та Нова Синявка Старосинявської територіальної громади Хмельницького району Хмельницької області, де було зафіксовано інформацію від семи виконавиць. Зафіксовано близько 50 народнопісенних творів, більшу частину яких складають пісні календарного та родинного обрядових циклів.

Окрім того, використано матеріали з особистого архіву хмельницької збирачки Світлани Цимбалюк, ретельно опрацьовано різногалузеву літературу із фондів Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського, бібліотеки РДГУ, лабораторії музичної етнографії кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти РДГУ. Зокрема, у лабораторії музичної етнографії зберігається три випускних роботи студентів кафедри музичного фольклору попередніх років, у яких висвітлюється пісенна культура Старосинявщини: дипломний реферат С. Присняк на тему «Побутові пісні (за матеріалами з с. Адампіль Старосинявського р-ну Хмельницької обл.)» (1998 р.) [62] та дві кваліфікаційні роботи Злати Царик: «Пісні села Олексіївка (Старосинявського району Хмельницької області)» (бакалавр, 2014 р.) [84] та «Типові риси весільної обрядовості на теренах Старосинявського району Хмельницької області» (магістр, 2015 р.) [85].

Наукова новизна. У роботі вперше досліджено на етномузичному рівні один із маловивчених подільських регіонів – Старосинявщину, подано важливу етнографічну інформацію про народнопісенну культуру досліджуваного регіону та зразки досі неопублікованих пісень.

Апробація даної роботи здійснювалася в декількох формах. Захищено бакалаврську роботу «Народнопісенна культура села Пилява Хмельницького району Хмельницької області» [20]. У травні 2024 р. взято участь у III-й Всеукраїнській науково-практичній конференції до 56-ої річниці від дня заснування Хмельницького фахового музичного коледжу ім. В. І. Заремби «Молодіжне музикознавство – 2024», за результатами якої опубліковано тези доповіді на тему «Обрядові звичаї та пісні села Пилява Хмельницького району Хмельницької області» [21]. На Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Молода музикологія: наука і практика – 2024» представлено доповідь «Народна пісенність села Пилява Хмельницького району Хмельницької області» / Київ: КНУКіМ, 2024. С 227 – 235).

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. В першому розділі подано загальну характеристику місцевості в її історичному, географічному, культурологічному аспектах. Другий розділ презентує опис календарно-обрядової творчості Старосинявщини, а у третьому представлено родинні обряди. Частиною роботи є транскрипції народних пісень, систематизовані за народномузичними жанрами та формами, що вміщені у додатку А. Окрім того, у додатках подано примітки до творів, типологічний покажчик, покажчик інформантів та виконаних ними пісень, фотоілюстрації та схематичні карти місцевості. Робота доповнюється висновками та списком використаних джерел (88 позицій).